

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 36 och 55 § i lagen om statsandel för kommunal basservice

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att lagen om statsandel för kommunal basservice ändras. Propositionen ingår i en rad åtgärder som vidtas för att stödja kommunerna i samband med coronavirusepidemin och som syftar till att säkerställa förutsättningarna för att ordna basservice och underlätta i fråga om de ekonomiska utmaningar som kommunerna står inför på grund av undantagssituationen.

Genom de föreslagna ändringarna ersätts de kostnadsökningar och minskade skatteinkomster som kommunerna under 2020 drabbas av på grund av coronavirusepidemin med totalt 722,3 miljoner euro. Det föreslås att statsandelen för kommunal basservice med anledning av de ekonomiska konsekvenserna av coronavirusepidemin år 2020 ökas med 32,80 euro per invånare, 106,73 euro per invånare som är under 18 år och 50,07 euro per invånare som har fyllt 65 år. Detta ökar statsandelarna för basservice med 352,3 miljoner euro år 2020. Det föreslås också att det år 2020 betalas sammanlagt 370 miljoner euro till kommunerna i proportion till den utdelning av kommunalskatten som tillämpas vid skatteredovisningarna för skatteåret 2020.

Dessutom ökas statsandelen för kommunal basservice år 2020 med 9,11 euro per invånare för finansieringen av ett tillägg för höjning av statsandelen enligt prövning. Förslaget hänger samman med det tillägg på 50 miljoner euro för höjning av statsandelen enligt prövning som ingår i den fjärde tilläggsbudgetpropositionen för 2020 och som annars skulle dras av från de statsandelar som betalas till kommunerna.

Utöver stödåtgärderna i anknytning till coronavirusepidemin föreslås det att det avdrag från statsandelen som görs år 2020 med anledning av ibruktagandet av incitamentssystemet för digitalisering i kommunerna minskas från 7,29 euro till 1,82 euro per invånare, vilket ökar statsandelarna för basservice med 30 miljoner euro, samt att statsandelen för kommunal basservice ökas med 0,62 euro per invånare med anledning av att det skyddade beloppet vid jämkning av arbetslöshetsförmåner höjs temporärt, vilket ökar statsandelarna för basservice med 3,4 miljoner euro.

Det föreslås att statsandelsprocenten för kommunal basservice höjs med 0,05 procentenheter. Syftet med ändringen av statsandelsprocenten är att ersätta kommunerna för de kostnader som uppstår år 2020 till följd av den personaldimensionering i serviceboende med heldygnsvård och långvarig institutionsvård för äldre som föreslagits i lagen om stödande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre. Den nya statsandelsprocenten är 25,51 procent och kommunernas självfinansieringsandel 74,49 procent.

Propositionen hänför sig till statens fjärde tilläggsbudgetproposition för 2020 och avses bli behandlad i samband med den.

Lagen avses träda i kraft så snart som möjligt.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL.....	1
MOTIVERING	3
1 Bakgrund och beredning.....	3
1.1 Bakgrund.....	3
1.2 Beredning.....	4
2 Nuläge och bedömning av nuläget.....	4
2.1 Lagen om statsandel för kommunal basservice.....	4
2.2 Coronavirusepidemins konsekvenser för kommunernas ekonomi.....	5
2.3 Personaldimensioneringen vid verksamhetsenheter för serviceboende med heldygnssomsorg och långvarig institutionsvård för äldre.....	7
3 Målsättning	8
4 Förslagen och deras konsekvenser.....	8
4.1 De viktigaste förslagen.....	8
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna	9
5 Specialmotivering	10
6 Ikraftträdande.....	11
7 Förhållande till andra propositioner.....	11
8 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	11
LAGFÖRSLAG	13
Lag om ändring av 36 och 55 § i lagen om statsandel för kommunal basservice.....	13
BILAGA	15
PARALLELLTEXT	15
Lag om ändring av 36 och 55 § i lagen om statsandel för kommunal basservice.....	15

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

Stöd till kommunerna med anledning av coronavirusepidemin

Statsminister Sanna Marins regering har beslutat att stödja kommunerna med anledning av de konsekvenser som följer av coronavirusepidemin. Coronakrisen påverkar kommunernas ekonomi särskilt genom ökade utgifter för social- och hälsovården, inbegripet ett ökat behov av skyddsutrustning och annat material, samt minskade skatte- och avgiftsinkomster. Syftet med stödet till kommunerna är att säkerställa förutsättningarna för att ordna basservice och underlätta i fråga om de ekonomiska utmaningar som kommunerna står inför på grund av undantagssituationen.

I den första fasen har lagen om statsandel för kommunal basservice (1704/2009) ändrats så att ett belopp på sammanlagt 547 miljoner euro, vilket motsvarar kommunernas uppskattade fördröjda skatteinkomster på grund av de ändringar som år 2020 har genomförts i betalningsarrangemangen för beskattningen, år 2020 betalas till kommunerna i form av en separat tidsbegränsad ersättning på grund av fördröjda skatteinkomster. Ersättningen ska balansera de konsekvenser som ändringarna i betalningsarrangemangen för beskattningen medför för kommunernas ekonomi år 2020. Ett motsvarande belopp ökat med det uppskattade beloppet av dröjsmålsränta som ska redovisas till kommunerna på grund av ändringarna i betalningsarrangemangen dras år 2021 av från ersättningen för förlorade skatteinkomster på grund av ändringarna i beskattningsgrunderna.

Den 8 april 2020 drog regeringen i samband med förhandlingarna om planen för de offentliga finanserna 2021–2024 upp riktlinjerna för den andra fasen av åtgärderna för att stödja kommunerna i anknytning till coronakrisen. I den andra fasen ersätter staten genom statsunderstöd sjukvårdsdistrikten direkt för de merkostnader som coronakrisen medför (bl.a. intensivvården), kommunernas andel av samfundsskatten höjs för viss tid för 2020, statsandelen för basservice höjs för viss tid till utgången av 2020 och statsandelen enligt prövning höjs.

Samtidigt fastställde regeringen att åtgärderna inom den andra fasen kommer att uppgå till en kostnad av sammanlagt minst en miljard euro och att åtgärderna ska realiseras genom följande tilläggsbudgetproposition för 2020. Dessutom ska regeringen i samband med kommande tilläggsbudgetar och i budgetmanglingen i augusti 2020 utvärdera coronakrisens konsekvenser för kommunerna och regeringen förbinder sig att, när konsekvensbedömningarna preciseras, vid behov komplettera den åtgärdshelhet som planerats för kommunerna. Beslut om de åtgärder som gäller år 2021 fattas i samband med budgetprocessen för 2021.

Regeringen konstaterade också att de restriktioner som införts för att dämpa spridningen av coronavirusepidemin har negativa konsekvenser för barns och ungas inlärningsresultat, välmående och jämlikhet och regeringen kommer att genomföra ett omfattande åtgärdsprogram för att mildra konsekvenserna. Coronavirusepidemins konsekvenser för barn och unga har beaktats i hur de höjningar av statsandelen för basservice som föreslås har inriktats.

Denna proposition innehåller förslag som gäller den ovannämnda höjningen av statsandelen för kommunal basservice. Det kommer att överlämnas en separat regeringsproposition om en höjning av kommunernas andel av samfundsskatten. Dessutom pågår det separat beredning vad gäller statsunderstödet till sjukvårdsdistrikten.

Personaldimensioneringen vid verksamhetsenheter för serviceboende med heldygnsvård och långvarig institutionsvård för äldre

Enligt programmet för statsminister Sanna Marins regering (Ett inkluderande och kunnigt Finland – ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart samhälle, 10.12.2019) ska det som ett led i främjandet av äldreanpassningen och en förbättring av tjänsterna i anslutning till det slås fast en bindande minimidimensionering (0,7) för omsorgspersonalen i enheter med heldygnsvård.

Den 6 februari 2020 överlämnade regeringen en proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om stödjan­de av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre (RP 4/2020 rd). I den regeringspropositionen föreslås det bland annat bestämmelser om den personaldimensionering som ska iakttas vid verksamhetsenheter för serviceboende med heldygnsvård och långvarig institutionsvård för äldre och om en övergångsperiod för detta under åren 2020 till 2023. Den föreslagna lagen avses träda i kraft den 1 augusti 2020.

Enligt 55 § 2 mom. i lagen om statsandel för kommunal basservice är statsandelen för nya och mer omfattande statsandelsåligganden 100 procent av de kalkylerade kostnaderna för nya och mer omfattande åligganden, om inte åliggandena minskas i motsvarande utsträckning.

Ersättning för de merkostnader som den föreslagna personaldimensioneringen medför för kommunerna år 2020 förutsätter att lagen om statsandel för kommunal basservice ändras.

1.2 Beredning

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid finansministeriet. På grund av ärendets bråds­kande art har det inte ordnats någon särskild remissbehandling av propositionen.

Propositionen har behandlats i delegationen för kommunal ekonomi och kommunalförvaltning.

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Lagen om statsandel för kommunal basservice

I lagen om statsandel för kommunal basservice föreskrivs det om den statsandel som beviljas kommunerna för driftkostnader när det gäller sådana statsandelsåligganden som anges i lagens 1 § 1 mom.

Som grund för beräkningen av statsandelen används de kalkylerade kostnaderna för statsandels­åligganden som bestäms enligt lagens 6—13 §. I 26—28 § föreskrivs det om tilläggsdelar till statsandelen och i 29 § om utjämning av statsandelen på basis av skatteinkomsterna. Statsande­len för en enskild kommun fastställs på basis av de kalkylerade kostnaderna för statsandelsålig­ganden, tilläggsdelarna och utjämningen av statsandelen på basis av skatteinkomsterna. I 7 kap. föreskrivs det om andra minskningar och öknin­gar av statsandelen. I 7 a kap. föreskrivs det om sådan ersättning för förlorade skatteinkomster som föranleds av ändringar i beskattningsgrun­derna och som betalas till kommunerna i samband med statsandelen.

I enlighet med 54 § i lagen om statsandel för kommunal basservice fastställs årligen grundpri­erna för bestämningsfaktorerna enligt 6—13 och 26—28 § för det följande finansåret genom förordning av statsrådet, och dessa grundpriser används vid fastställandet av de kalkylerade kostnaderna och tilläggsdelarna för statsandelen. Vid fastställandet av grundpriset beaktas de

uppskattade förändringarna i statsandelsåliggandenas omfattning och art, de uppskattade förändringarna i kostnadsnivån och de justeringar som årligen görs för att justera kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna.

Bestämmelser om statsandelen för kommunal basservice och kommunernas självfinansieringsandel finns i 55 § i lagen om statsandel för kommunal basservice. Kommunernas statsandel av de kalkylerade kostnaderna enligt 6—13 § är för närvarande 25,46 procent (*statsandelsprocent*) och kommunernas självfinansieringsandel är 74,54 procent. Statsandelsprocenten anger kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna när det gäller finansieringen av basservice på nationell nivå. Självfinansieringsandelen per invånare är lika stor i alla kommuner. Enligt 2 mom. är statsandelen för nya och mer omfattande statsandelsåligganden 100 procent av de kalkylerade kostnaderna för nya och mer omfattande åligganden, om inte åliggandena minskas i motsvarande utsträckning.

Enligt 57 § beaktas en förändring i omfattningen eller arten av statsandelsåliggandena, om den följer av en lag eller förordning som gäller statsandelsåliggandet i fråga, av sådana föreskrifter från en statlig myndighet som grundar sig på lag eller förordning eller av statsbudgeten. Förändringen i kostnadsnivån bestäms enligt det prisindex för basservice som det utfärdas närmare bestämmelser om genom förordning av statsrådet.

Vid justeringen av kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna justeras enligt 58 § 1 mom. de kalkylerade kostnaderna, grundpriserna och finansieringen i enlighet med de faktiska kostnaderna, liksom den i 55 § angivna statsandelsprocenten. Vid justeringen av kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna justeras enligt 2 mom. på riksnivå som en helhet de grundpriser som ligger till grund för de kalkylerade kostnaderna enligt 6—13 §. Dessutom justeras sådan finansiering som det föreskrivs om i 11 och 29 § i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet (1705/2009) till de delar som anges i momentet. Staten deltar i de kalkylerade kostnaderna med den procentandel som anges i 55 §. I statsandelsprocenten beaktas den ovan avsedda finansieringen enligt lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet.

Grundpriserna och finansieringen fastställs och bestämmelser om statsandelsprocenten utfärdas för varje finansår. Justeringen av kostnadsfördelningen görs årligen.

När kostnadsfördelningen justeras används enligt 60 § 2 mom. uppgifterna om de faktiska kostnaderna för det tredje året före finansåret. Som exempel kommer kostnaderna för 2020 alltså att beaktas vid justeringen av kostnadsfördelningen för 2023.

I 36 § i lagen om statsandel för kommunal basservice föreskrivs det om tidsbegränsade minskningar och ökningar av statsandelen till kommunerna. Med stöd av de gällande bestämmelserna dras det år 2020 av totalt 58,07 euro per invånare från statsandelen för kommunal basservice.

Enligt 30 § i lagen kan en kommuns statsandel på ansökan höjas efter prövning inom ramen för statsbudgeten, om kommunen i första hand på grund av exceptionella eller tillfälliga kommunalekonomiska svårigheter är i behov av ökat ekonomiskt stöd. Enligt 3 mom. i samma paragraf dras det belopp som motsvarar de sammanlagda höjningarna av statsandelen enligt prövning av från statsandelarna till kommunerna. Minskningen är lika stor per invånare i alla kommuner.

2.2 Coronavirusepidemins konsekvenser för kommunernas ekonomi

Coronavirusepidemin och de omfattande restriktionerna till följd av den har betydande konsekvenser för samhällsekonomin, den offentliga ekonomin och den kommunala ekonomin. Enligt

en prognos från finansministeriets ekonomiska avdelning i april 2020 kommer samhällsekonomin att krympa med 5,5 procent och underskottet i den offentliga ekonomin att öka till närmare 17 miljarder euro i år. Det är emellertid fortfarande omöjligt att bedöma exakt vilka konsekvenser coronavirusepidemin och restriktionerna kommer att få för den kommunala ekonomin. Undantagssituationens varaktighet och omfattning har en väsentlig inverkan på kommunernas inkomster och utgifter. Den kommunala ekonomin har utvecklats svagt och utsikterna har varit svåra redan i flera år före coronavirusepidemin. När det gäller stödet till kommunerna är det viktigt att skilja mellan de omedelbara konsekvenserna av coronakrisen och de långsiktiga strukturella problemen i den kommunala ekonomin, såsom den kraftiga utveckling som gör att skillnaderna mellan kommunerna ökar, den långvariga obalansen mellan kommunernas inkomster och utgifter och det stora investeringstrycket till följd av en försämring av byggnadsbeståndet och infrastrukturen. Situationen för kommunerna och den kommunala ekonomin har behandlats mera ingående i det kommuneekonomiprogram för 2021–2024 som finansministeriet offentliggjorde den 16 april 2020 (Finansministeriets publikationer 2020:30 (på finska), tillgängligt på finansministeriets offentliga webbplats på adressen <https://vm.fi/publikationer>) och i rapporten Lägesbild över kommunerna 2020, som offentliggjordes den 13 maj 2020 (Finansministeriets publikationer 2020:39, tillgänglig på finansministeriets offentliga webbplats på adressen <https://vm.fi/publikationer>).

Coronavirusepidemin påverkar det ekonomiska läget i kommunerna på många sätt. Epidemin ökar kommunernas utgifter för social- och hälsovård. Utgiftsökningen beror inte bara på hur många personer som insjuknat av coronaviruset, utan också på hur många som är sjuka av andra orsaker, och på i hur hög utsträckning icke-brådskande sjukvård skjuts fram till en senare tidpunkt. Utgiftsökningen kommer inte helt och hållet att belasta våren 2020, utan kommer sannolikt först på längre sikt att som helhet synas i kommuner och sjukvårdsdistrikt. Också ett ökat behov av att köpa in sådan skyddsutrustning och annat material som behövs i vårdarbetet orsakar merkostnader. På grund av de restriktioner som införts ökar även behovet av socialvårdstjänster för barn, unga och familjer, mentalvårdstjänster för barn och unga samt rehabiliteringstjänster och andra stödtjänster för äldre personer, vilket kräver tilläggsresurser för dessa tjänster. Kommunernas avgiftsinkomster minskar också. Exempelvis begränsningarna inom småbarnspedagogiken minskar avgifterna för småbarnspedagogiken, liksom indragningen av idrotts- och kulturtjänster minskar inkomsterna från dem. De mest betydande konsekvenserna för den kommunala ekonomin som helhet kommer dock delvis med en fördröjning via skatteinkomsterna, särskilt genom minskade inkomster från kommunalskatten och samfundsskatten. De ekonomiska konsekvenserna av coronavirusepidemin för kommunerna varierar regionalt beroende på epidemins utbredning och påverkas dessutom av kommunens befolknings- och näringsstruktur samt finansieringsstruktur, såsom skillnader i skatteinkomstbasen samt skatteinkomsternas och statsandelarnas andel av kommunens inkomster.

I detta skede bygger uppskattningarna av kostnaderna för coronavirusepidemin på relativt osäkra antaganden, vilka syftar till att beskriva vilka ekonomiska konsekvenser coronavirusepidemin och de omfattande restriktioner som har följt av den möjligen kan få för hela samhällsekonomin och den offentliga ekonomin. Enligt finansministeriets prognos för den kommunala ekonomins utveckling, vilken ingår i kommuneekonomiprogrammet, kommer kommunernas finansiella ställning (kassaflödet inom verksamheten och investeringarna) att försvagas med cirka en miljard euro jämfört med år 2019 och ligger på -3,3 miljarder euro år 2020. Det är dock svårt att exakt urskilja vilken del av den försvagade finansiella ställningen som direkt eller indirekt beror på effekterna av coronavirusepidemin och vilken del som beror på den svåra situation som kommunerna redan annars befinner sig i och den svaga ekonomiska utveckling som redan tidigare har förutspåtts.

Coronavirusepidemins försvagande inverkan på verksamhetsbidraget inom den kommunala ekonomin har i prognosen för den kommunala ekonomins utveckling våren 2020 uppskattats till ca 500–700 miljoner euro netto för det innevarande året. Denna uppskattning inbegriper ökade utgifter för social- och hälsovård, minskade försäljnings- och avgiftsinkomster samt inbesparingar som coronavirusepidemin gett upphov till när det gäller vissa verksamheter: vissa tjänster behövs inte i lika stor utsträckning och icke-brådslande vård inom social- och hälsovården skjuts fram. Dessutom kan man förvänta sig att den ökade arbetslösheten i viss mån kommer att öka utgifterna för utkomststödet (av vilket hälften finansieras av kommunerna), det kompletterande utkomststödet och stödet för närståendevård. Ökningen av utgifterna för hälso- och sjukvård på grund av coronavirusepidemin förväntas uppgå till ca 300 miljoner euro. Minskningen av verksamhetsintäkterna förväntas uppgå till ca 200 miljoner euro. Det är dock möjligt att verksamhetsintäkterna minskar ännu mer, om den icke-brådslande vård skjuts upp mer än vad som uppskattats.

Enligt den prognos som gjorts våren 2020 kommer kommunernas skatteinkomster år 2020 att vara ca 2 miljarder euro lägre än vad som ännu under hösten 2019 förutspåddes. Det går inte att exakt urskilja coronavirusepidemins effekt i fråga om den försämrade skatteprognosen, men dess andel kan uppskattas uppgå till högst 1,6–1,8 miljarder euro, vilket inbegriper den överföring av skatteinkomster som beror på betalningsuppskov för skatter. Kommunerna ska emellertid kompenseras via statsbudgeten för de förluster som betalningsuppskoven ger upphov till, vilket innebär att coronavirusepidemins konsekvenser för kommunernas skatteinkomster beräknas uppgå till högst 1,1–1,3 miljarder euro netto år 2020.

Enligt de antaganden som beskrivs ovan skulle den sammanlagda försvagande effekten av coronakrisen för den kommunala ekonomin uppgå till ca 1,6–2 miljarder euro. Såsom redan nämnts bör bedömningen i detta läge betraktas som riktgivande med beaktande av svårigheten att urskilja effekterna av coronapandemin från den övriga ekonomiska utvecklingen och en större osäkerhet än normalt på grund av läget. Trots osäkerheten och bristen på exakt kunskap om effekterna är det motiverat att snabbt vidta åtgärder så att kommunernas förutsättningar att tillhandahålla basservice för medborgarna inte äventyras. Samtidigt måste man noggrant följa konsekvenserna av coronavirusepidemin och när man har mer specifik kunskap om dem behöver det göras en ny utvärdering av de samlade stödåtgärder som riktas till kommunerna.

2.3 Personaldimensioneringen vid verksamhetsenheter för serviceboende med heldygnsomsorg och långvarig institutionsvård för äldre

Riksdagen behandlar för närvarande en proposition (RP 4/2020 rd) som gäller den personaldimensionering som ska iakttas vid verksamhetsenheter för serviceboende med heldygnsomsorg och långvarig institutionsvård för äldre.

Enligt det nya 2 mom. som föreslås i 20 § i lagen om stödande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre (980/2012) ska den faktiska personaldimensioneringen vid en sådan verksamhetsenhet för serviceboende med heldygnsomsorg och en sådan verksamhetsenhet för långvarig institutionsvård som har gemensamma lokaler och egen arbetsskiftsplanering och som är underställd en och samma chef vara minst 0,7 anställda per klient. Enligt den föreslagna ikraftträdandebestämmelsen får den faktiska personaldimensioneringen före den 1 april 2023 vid de verksamhetsenheter som avses i 20 § 2 mom. vara mindre än 0,7 per klient, om verksamhetsenheten kan visa att den vård och omsorg som ges där motsvarar antalet äldre personer vid enheten och det servicebehov deras funktionsförmåga medför samt garanterar dem en högkvalitativ service. Personaldimensioneringen ska dock vara minst 0,5 anställda per klient. Avsikten är att lagen ska träda i kraft den 1 augusti 2020.

De föreslagna ändringarna innebär merkostnader för de kommuner som ansvarar för att tjänster ordnas. För nya och mera omfattande statsandelsåligganden är statsandelen 100 procent av de kalkylerade kostnaderna för de nya och mera omfattande åliggandena, om inte statsandelsåliggandena minskas i motsvarande utsträckning. Enligt regeringens proposition 4/2020 rd kommer de kostnader som personaldimensioneringen innebär för kommunerna år 2020 att uppgå till totalt 17,7 miljoner euro. Närmare konsekvensbedömningar och andra motiveringar för personaldimensioneringen ingår i den nämnda regeringspropositionen. Lagen om statsandel för kommunal basservice behöver ändras för att de kostnader som ändringen av personaldimensioneringen medför år 2020 ska kunna ersättas. Det är ändamålsenligt att genomföra ändringen samtidigt med stödåtgärderna i anknytning till coronavirusepidemin.

3 Målsättning

Propositionen ingår i en rad åtgärder som vidtas för att stödja kommunerna i samband med coronavirusepidemin. Syftet är att ersätta för de ekonomiska konsekvenser som coronavirusepidemin medför för kommunerna år 2020 och att på så sätt säkerställa förutsättningarna för att ordna basservice och underlätta i fråga om de ekonomiska utmaningar som kommunerna står inför på grund av undantagssituationen. Ett annat syfte är att mildra de negativa konsekvenser som de restriktioner som införts för att dämpa spridningen av coronavirusepidemin medför för barn och unga samt äldre personer.

Förutom stödåtgärderna i anknytning till coronavirusepidemin har man samtidigt för avsikt att ersätta kommunerna för de kostnader som uppstår år 2020 till följd av den personaldimensionering i serviceboende med heldygnsvård och långvarig institutionsvård för äldre som föreslagits i lagen om stödande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

I denna proposition föreslås det att lagen om statsandel för kommunal basservice ändras.

Genom de föreslagna ändringarna ersätts de kostnadsökningar och minskade skatteinkomster som kommunerna under 2020 drabbas av på grund av coronavirusepidemin med totalt 722,3 miljoner euro. Det föreslås att statsandelen för kommunal basservice med anledning av de ekonomiska konsekvenserna av coronavirusepidemin år 2020 ökas med 32,80 euro per invånare, 106,73 euro per invånare som är under 18 år och 50,07 euro per invånare som har fyllt 65 år. Detta ökar statsandelarna för basservice med 352,3 miljoner euro år 2020. Genom att rikta in en del av den föreslagna ökningen av statsandelen enligt antalet kommuninvånare som är under 18 år strävar man efter att stärka kommunernas förutsättningar att ordna stödtjänster för barn, unga och familjer. På motsvarande sätt strävar man efter att säkerställa att tjänsterna för de äldre fungerar genom att rikta in en del av ökningen av statsandelen enligt antalet kommuninvånare som har fyllt 65 år. Det föreslås också att det år 2020 betalas sammanlagt 370 miljoner euro till kommunerna i proportion till den utdelning av kommunalskatten som tillämpas vid skatteredovisningarna för skatteåret 2020.

Dessutom ökas statsandelen för kommunal basservice år 2020 med 9,11 euro per invånare för finansieringen av ett tillägg för höjning av statsandelen enligt prövning. Förslaget hänger samman med det tillägg på 50 miljoner euro för höjning av statsandelen enligt prövning som ingår i den fjärde tilläggsbudgetpropositionen för 2020. Det belopp som motsvarar de sammanlagda

höjningarna av statsandelen enligt prövning dras av från statsandelarna till kommunerna. Den föreslagna ökningen av statsandelen kompenserar till denna del avdraget.

Utöver stödåtgärderna i anknytning till coronavirusepidemin föreslås det att det avdrag från statsandelen som görs år 2020 med anledning av ibruktagandet av incitamentssystemet för digitalisering i kommunerna minskas från 7,29 euro till 1,82 euro per invånare, vilket ökar statsandelarna för basservice med 30 miljoner euro, samt att statsandelen för kommunal basservice ökas med 0,62 euro per invånare med anledning av att det skyddade beloppet vid jämkning av arbetslöshetsförmåner höjs temporärt, vilket ökar statsandelarna för basservice med 3,4 miljoner euro. Det senare förslaget hänger samman med ett lagförslag som ingår i regeringens proposition 78/2020 rd, vilket har godkänts av riksdagen.

Det föreslås att statsandelsprocenten för kommunal basservice höjs med 0,05 procentenheter. Den nya statsandelsprocenten är 25,51 procent och kommunernas självfinansieringsandel 74,49 procent. Ändringen gäller ersättningen till kommunerna för de kostnader som uppstår år 2020 till följd av den nya personaldimensioneringen i serviceboende med heldygnssomsorg och långvarig institutionsvård för äldre.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

Stöd till kommunerna med anledning av coronavirusepidemin

De ökningarna av statsandelen för kommunal basservice som ingår i propositionen kommer, tillsammans med de andra åtgärderna för att stödja kommunerna i samband med coronavirusepidemin, att stärka den kommunala ekonomin under 2020. Av de totala stödåtgärderna på omkring 1,4 miljarder euro uppgår de förslag som ingår i denna proposition till sammanlagt 722,3 miljoner euro. Av detta uppgår den andel som anvisas per invånare till sammanlagt 180 miljoner euro, den andel som anvisas per invånare som är under 18 år till sammanlagt 112,3 miljoner euro och den andel som anvisas per invånare som har fyllt 65 år till sammanlagt 60 miljoner euro. Den andel som anvisas i proportion till utdelningen av kommunalskatt uppgår till sammanlagt 370 miljoner euro.

De föreslagna ökningarna av statsandelen påverkar kommunerna olika beroende på antalet invånare i kommunen, antalet invånare som är under 18 år, antalet invånare som har fyllt 65 år och den utdelning av kommunalskatten som tillämpas vid skatteredovisningen för skatteåret 2020 samt skatteinkomsternas och statsandelarnas andel av kommunens inkomster. I euro kommer en betydande del av ökningarna av statsandelen att riktas särskilt till de största städerna och omkring en tredjedel av ökningarna kommer att riktas till kommunerna i Nyland. Om man ser till invånarna kommer emellertid alla kommuner att få en betydande ökning av statsandelen. Den kommunvisa ökningen av statsandelen uppgår till sammanlagt 106–194 euro per invånare. Kommunerna bestämmer själva hur den ökning av statsandelen som de får ska inriktas för skötseln av deras uppgifter.

Stödåtgärderna säkerställer förutsättningarna för att ordna basservice och minskar behovet av ekonomiska anpassningsåtgärder, såsom permitteringar eller uppsägningar av personal, i kommunerna.

Den ökning av statsandelen som föreslås för finansieringen av tillägget för höjning av statsandelen enligt prövning ska säkerställa att det tillägg för höjning av statsandelen enligt prövning som ingår i tilläggsbudgetpropositionen inte leder till en minskning av kommunernas statsandelar.

Förutom stödåtgärderna i anknytning till coronavirusepidemin föreslås det höjningar av statsandelen som inriktas enligt invånarantalet och som hänger samman med incitamentssystemet för digitalisering i kommunerna och den temporära höjningen av det skyddade beloppet vid jämkning av arbetslöshetsförmåner. Dessa höjningar ökar statsandelarna för basservice med sammanlagt 33,4 miljoner euro år 2020.

Ändringen av statsandelsprocenten

Den nya statsandelsprocenten för kommunal basservice blir 25,51 procent och kommunernas självfinansieringsandel därför 74,49 procent, vilket i euro innebär 3 654,67 euro per invånare.

Syftet med höjningen av statsandelsprocenten är att fullt ut ersätta kommunerna för de kostnader som uppstår år 2020 till följd av den personaldimensionering i serviceboende med hel- dygnsomsorg och långvarig institutionsvård för äldre som föreslagits i lagen om stödjande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre.

De ekonomiska konsekvenserna och andra konsekvenser av ändringarna av lagen om stödjande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre beskrivs i regeringens proposition 4/2020 rd. De kostnader som personaldimensioneringen innebär för kommunerna år 2020 kommer att uppgå till totalt 17,7 miljoner euro.

5 Specialmotivering

36 §. *Tidsbegränsade minskningar och ökningar av statsandelen till kommunerna.* Det föreslås att paragrafens 4 mom. ändras. Det föreslås att det avdrag från statsandelen som görs år 2020 med anledning av ibruktagandet av incitamentssystemet för digitalisering i kommunerna minskas från 7,29 euro till 1,82 euro per invånare.

Dessutom föreskrivs det om ökningar av statsandelen till följd av coronavirusepidemin. Det föreslås ett nytt 5 mom. i paragrafen, enligt vilket statsandelen för kommunal basservice med anledning av de ekonomiska konsekvenserna av coronavirusepidemin år 2020 ökas med 32,80 euro per invånare, 106,73 euro per invånare som är under 18 år och 50,07 euro per invånare som har fyllt 65 år. För att jämna ut konsekvenserna av den undantagssituation som coronavirusepidemin har lett till och för att motverka sociala problem måste man sträva efter att se till att det finns tillräckligt med mentalvårdstjänster för barn och unga samt andra stödtjänster för barn, unga och familjer, och att tjänsterna är effektiva och sätts in vid rätt tidpunkt. Resurserna för dessa tjänster och kommunernas förutsättningar att tillhandahålla dem kan stärkas genom att en del av den föreslagna ökningen av statsandelen anvisas enligt antalet kommuninvånare som är under 18 år. På motsvarande sätt bör man sträva efter att säkerställa att det ordnas rehabiliteringstjänster och andra stödtjänster för äldre personer. Resurserna för dessa tjänster och kommunernas förutsättningar att tillhandahålla dem kan stärkas genom att en del av ökningen av statsandelen anvisas enligt antalet kommuninvånare som har fyllt 65 år. Kommunerna bestämmer själva hur den ökning av statsandelen som de får ska inriktas för skötseln av deras uppgifter.

Det invånarantal som används vid inriktningen av ökningarna av statsandelen bestäms i enlighet med 4 § 3 mom. enligt uppgifterna i det befolkningsdatasystem som avses i lagen om befolkningsdatasystemet och de certifikattjänster som tillhandahålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (661/2009) vid utgången av året före det år som föregått finansåret.

Det föreslås också att ett nytt 6 mom. fogas till paragrafen. Det föreslås att det år 2020 betalas 370 miljoner euro till kommunerna med anledning av de ekonomiska konsekvenserna av coronavirusepidemin. Ersättningen ska betalas till kommunerna i proportion till den utdelning av

kommunalskatten som tillämpas vid skatteredovisningarna för skatteåret 2020, på samma sätt som i fråga om den tidsbegränsade ersättning på grund av fördröjda skatteinkomster som avses i lagens 36 b §.

Dessutom föreslås det att ett nytt 7 mom. fogas till paragrafen. Det föreslås att statsandelen för kommunal basservice år 2020 ökas med 0,62 euro per invånare med anledning av den temporära höjningen av det skyddade beloppet vid jämkning av arbetslöshetsförmåner. Förslaget hänger samman med ett lagförslag som ingår i regeringens proposition 78/2020 rd, vilket har godkänts av riksdagen. Det skyddade beloppet vid jämkning av arbetslöshetsförmåner höjs temporärt, vilket medför merkostnader för kommunerna.

Det föreslås också att ett nytt 8 mom. fogas till paragrafen. År 2020 ökas statsandelen för kommunal basservice med 9,11 euro per invånare för finansieringen av ett tillägg för höjning av statsandelen enligt prövning. Enligt lagens 30 § 3 mom. dras det belopp som motsvarar de sammanlagda höjningarna av statsandelen enligt prövning av från statsandelarna till kommunerna. Minskningen är lika stor per invånare i alla kommuner. I den fjärde tilläggsbudgetpropositionen för 2020 föreslås det ett tillägg på 50 miljoner euro för höjning av statsandelen enligt prövning. Den föreslagna ökningen av statsandelen kompenserar till denna del det avdrag som görs med stöd av 30 § 3 mom.

55 §. Statsandelsprocent och kommunens självfinansieringsandel. Det föreslås att statsandelsprocenten för kommunal basservice höjs med 0,05 procentenheter. Den nya statsandelsprocenten är 25,51 procent och kommunernas självfinansieringsandel 74,49 procent. Ändringen gäller ersättningen till kommunerna för de kostnader som uppstår år 2020 till följd av den nya personaldimensioneringen i serviceboende med heldygnssomsorg och långvarig institutionsvård för äldre. För nya och mera omfattande statsandelsåligganden är statsandelen 100 procent av de kalkylerade kostnaderna för de nya och mera omfattande åliggandena.

6 Ikraftträdande

Det föreslås att lagen träder i kraft så snart som möjligt. Avsikten är att de föreslagna ökningarna av statsandelen ska kunna beaktas vid utbetalningen av statsandelar i augusti 2020.

7 Förhållande till andra propositioner

Propositionen hänför sig till statens fjärde tilläggsbudgetproposition för 2020 och avses bli behandlad i samband med den.

Den ändring av 55 § i lagen om statsandel för kommunal basservice som ingår i propositionen är beroende av att det lagförslag som ingår i regeringens proposition 4/2020 rd godkänns.

8 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Genom åtgärderna för att stödja kommunerna i samband coronavirusepidemin balanseras kommunernas ekonomiska situation under 2020. Till denna del utgör propositionen inget ingrepp i kommunernas i 121 § i grundlagen (731/1999) skyddade beskattningsrätt och rätt att besluta om sin egen ekonomi.

Grundlagsutskottet har i sin vedertagna praxis betonat att när man lagstiftar om kommunernas uppgifter måste man samtidigt se till att kommunerna har faktiska möjligheter att klara av dem (t.ex. GrUU 12/2011 rd, s. 2/1 och de utlåtanden som nämns där). I motiven till regeringens

RP 90/2020 rd

proposition 4/2020 rd behandlas de ekonomiska konsekvenserna av personaldimensioneringarna och hur de ska ersättas kommunerna. Eftersom det i fråga om bestämmelserna om personaldimensioneringen handlar om en ny uppgift för kommunerna, ska de ersättas för kostnaderna fullt ut.

Regeringen anser att lagförslaget kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

Lag

om ändring av 36 och 55 § i lagen om statsandel för kommunal basservice

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om statsandel för kommunal basservice (1704/2009) 36 § 4 mom. och 55 § 1 mom., sådana de lyder i lag 1376/2019, och
fogas till 36 §, sådan den lyder i lag 1376/2019, nya 5—8 mom. som följer:

36 §

Tidsbegränsade minskningar och ökningar av statsandelen till kommunerna

År 2020 dras från statsandelen för kommunal basservice av 1,82 euro per invånare i anknytning till ibruktagandet av incitamentssystemet för digitalisering i kommunerna.

År 2020 ökas med anledning av de ekonomiska konsekvenserna av coronavirusepidemin statsandelen för kommunal basservice med 32,80 euro per invånare, 106,73 euro per invånare som är under 18 år och 50,07 euro per invånare som har fyllt 65 år.

År 2020 betalas det sammanlagt 370 miljoner euro till kommunerna med anledning av de ekonomiska konsekvenserna av coronavirusepidemin. Ersättningen betalas till kommunerna i proportion till den utdelning av kommunalskatten som tillämpas vid skatteredovisningarna för skatteåret 2020.

År 2020 ökas statsandelen för kommunal basservice med 0,62 euro per invånare med anledning av den temporära höjningen av det skyddade beloppet vid jämkning av arbetslöshetsförmåner.

År 2020 ökas statsandelen för kommunal basservice med 9,11 euro per invånare för finansieringen av ett tillägg för höjning av statsandelen enligt prövning.

55 §

Statsandelsprocent och kommunens självfinansieringsandel

Kommunens kalkylerade kostnader enligt 6—13 § fördelas på så sätt att kommunernas statsandel är 25,51 procent (*statsandelsprocent*) och kommunernas självfinansieringsandel 74,49 procent.

RP 90/2020 rd

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 5 juni 2020

Statsminister

Sanna Marin

Kommunminister Sirpa Paatero

Lag

om ändring av 36 och 55 § i lagen om statsandel för kommunal basservice

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om statsandel för kommunal basservice (1704/2009) 36 § 4 mom. och 55 § 1 mom., sådana de lyder i lag 1376/2019, och
fogas till 36 §, sådan den lyder i lag 1376/2019, nya 5—8 mom. som följer:

Gällande lydelse

36 §

*Tidsbegränsade minskningar och öknings-
av statsandelen till kommunerna*

År 2020 dras från statsandelen för kommunal basservice av 7,29 euro per invånare i anknäytning till ibruktagandet av incitamentsystemet för digitalisering i kommunerna.

Föreslagen lydelse

36 §

*Tidsbegränsade minskningar och öknings-
av statsandelen till kommunerna*

År 2020 dras från statsandelen för kommunal basservice av 1,82 euro per invånare i anknäytning till ibruktagandet av incitamentsystemet för digitalisering i kommunerna.

År 2020 ökas med anledning av de ekonomiska konsekvenserna av coronavirusepidemin statsandelen för kommunal basservice med 32,80 euro per invånare, 106,73 euro per invånare som är under 18 år och 50,07 euro per invånare som har fyllt 65 år.

År 2020 betalas det sammanlagt 370 miljoner euro till kommunerna med anledning av de ekonomiska konsekvenserna av coronavirusepidemin. Ersättningen betalas till kommunerna i proportion till den utdelning av kommunalskatten som tillämpas vid skatteredovisningarna för skatteåret 2020.

År 2020 ökas statsandelen för kommunal basservice med 0,62 euro per invånare med anledning av den temporära höjningen av det skyddade beloppet vid jämkning av arbetslöshetsförmåner.

År 2020 ökas statsandelen för kommunal basservice med 9,11 euro per invånare för finansieringen av ett tillägg för höjning av statsandelen enligt prövning.

Gällande lydelse

55 §

Statsandelsprocent och kommunens självfinansieringsandel

Kommunens kalkylerade kostnader enligt 6—13 § fördelas på så sätt att kommunernas statsandel är 25,46 procent (*statsandelsprocent*) och kommunernas självfinansieringsandel 74,54 procent.

Föreslagen lydelse

55 §

Statsandelsprocent och kommunens självfinansieringsandel

Kommunens kalkylerade kostnader enligt 6—13 § fördelas på så sätt att kommunernas statsandel är 25,51 procent (*statsandelsprocent*) och kommunernas självfinansieringsandel 74,49 procent.

Denna lag träder i kraft den 20 .